

**TÜRKİYE'DE ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİNİN DÜNÜ,
BUGÜNÜ, YARINI VE ODTÜ'NÜN ROLÜ**

Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınıdır

Haziran 2024

ISBN: 978-975-6245-03-3

TÜRKİYE’DE ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİNİN DÜNÜ, BUGÜNÜ, YARINI VE ODTÜ’NÜN ROLÜ

Türkiye’nin uluslararası ilişkiler disiplini alanındaki evrimini bu alandaki elli yılı aşan ilk önce öğrencilik ve daha sonra öğretim üyeliği serüvenime dayanarak değerlendirmeye çalışacağım. Bu değerlendirmede Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ)’nün konumu ve rolünü ağırlıklı ele alacağım, uzun yıllarım bu kurumda geçtiği ve bu kurumda uluslararası ilişkiler disiplininin gelişmesini içten gözlediğim ve katkıda bulunduğum için ODTÜ’nün konumu ve rolü üzerinde değerlendirmelerimi yaparken, bu tefekkürü disiplinin Türkiye’deki evrimi bağlamında ve ortamında dile getirmeye çalışacağım.

DİSİPLİNİN DÜNÜ

Türkiye’de uluslararası ilişkiler disiplini Mülkiye (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi) öncülüğünde ve hakimiyetinde şekillenmiştir. İlk kuruluş döneminde İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mukayeseli Devletler Sistemi Kürsüsü de disiplinin gelişimine katkıda bulunsada, disiplini şekilendiren cazibe merkezi Mülkiye olmuştur. Bu hakimiyetin yansımalarını bu dönemdeki yayınlarda, öğrencilerin ve bu alandaki öğretim üyelerinin tercihlerinde gözleyebiliriz. Uzun zaman bu alandaki en önemli toplantılar Mülkiye tarafından düzenlenmiş ve Mülkiye’nin dergisi disiplinin gelişiminde önemli rol oynamıştır. Bu alandaki öğrenciler ve öğretim üyeleri (Mülkiye dışındakiler de), Mülkiye’nin cazibesinin etkisindeydiler. Mülkiye mezunları Dışişleri meslek memurluğu sınavlarında en başarılı öğrencilerdi ve önemli görevleri üstleniyorlardı. Bu alandaki öğretim üyelerinin yükselme jürileri, doçentlik ve profesörlük jürileri, Mülkiye hocalarının hakimiyetinde şekilleniyordu. Bu nedenlerle Mülkiye aynı zamanda alanın nasıl genişleyeceğini ve hangi alanlarda yoğunlaşacağını belirleme gücünü de elinde tutuyordu. Bu durumun etkisiyle Türkiye’de uluslararası ilişkiler disiplini uzun yıllar Ankara ve İstanbul gibi merkezler dışında fazla güçlenememiş ve Mülkiye’nin müfredatı ve çalışma alanları tarafından belirlenmiştir.

Bu dönemde Mülkiye öncülüğünde şekillenen uluslararası ilişkiler alanında aynı zamanda kürsü sistemi hakimdi. Hiyerarşik yapılanmanın belirgin olduğu kürsü sistemi erkek öğretim üyelerinin ağırlığını yansıtıyordu. Bu alan uzun yıllar kadın öğretim üyelerinin yükselmede zorluklarla karşılaştıkları bir alan olmuştur. Asistan olarak başarılı bir şekilde başlasalar bile, doçentlik ve profesörlüğe yükselme süreçlerinde büyük sıkıntılar yaşamışlardır. Bu zorlukları ve sıkıntıları aşabilen ve bu alana önemli katkılarda bulunan Duygu Bazoğlu Sezer gibi istisnai kadın öğretim üyeleri tabii ki olmuştur. Ancak, Profesör Sezer örneğinde olduğu gibi bu alanda yükselme için erkek meslekdaşlarından çok daha uzun süreler beklemeleri ve başka kurumlara geçmeleri gerekmiştir.

Mülkiye'nin şekillendirdiği uluslararası ilişkiler disiplininde bu dönemde müfredat ve çalışma alanları da Mülkiye tarafından tanımlanmaktaydı. Müfredatın belirlenmesinde "Mülkiye şablonu" diye nitelendirebileceğimiz, uluslararası siyaset, siyasi tarih ve devletler hukuku şeklindeki sacayağının ağırlıklı olduğu bir müfredat hakimdi. Bu müfredatta siyaset bilimi, sosyoloji ve iktisat gibi diğer sosyal bilim alanlarıyla ilişkiler kopuktu, disiplinler arası yaklaşım zayıftı. Örneğin öğrenciler, uluslararası ilişkiler açısından önemli olan uluslararası iktisat derslerini almakta zorlanırlardı; çünkü uluslararası iktisat, iktisat kürsülerinin müfredatındaydı. Temelde bu müfredat, uluslararası ilişkiler disiplininde önemi artan siyasal ve iktisadi konular ile iç ve uluslararası meseleleri birlikte ele almaya çalışan gündem ve yaklaşımları dışlayan ve görmezden gelen bir bakış sergiliyordu. Bu yönüyle de uluslararası ilişkiler disiplinine özellikle Soğuk Savaş döneminde damgasını vuran Realizm'in kuramsal çerçevesini yansıtıyordu. Realist çerçevede uluslararası siyaset uzun zaman iktisadi unsurların ve iç siyasi gelişmelerin etkisinin dikkate alınmadığı bir şekilde incelenmişti. Mülkiye geleneğini Realist paradigma şekillendirmiş, ancak bunu icra edenler Realizmi tek doğru olarak kabul ederek müfredat ve çalışma alanlarının bu şekilde belirlendiğinin ayırdına varmak istememişler, kavramsal çerçevelerini sorgulamamışlar ve açıklığa kavuşturmamışlardır. Hem müfredat, hem de çalışma alanlarında kuramsal çalışmaların ve yaklaşımların boşluğu dikkat çekicidir. Bu durum temel çalışma ve araştırma alanı olan Türk dış politika konusundaki yayınlarda da gözlenmektedir. Bu yayınlar çoğunlukla kuramsal çerçeveleri zayıf ve güncel olaylara ağırlık veren yaklaşımlar sergilemekteydi. Soğuk Savaş'ın da etkisiyle güvenlik merkezli çalışmalar daha belirgindi. Uluslararası İlişkiler disiplini 1970'lerde önemli dönüşüm geçirirken ve

uluslararası iktisadi konular ve siyasal iktisat ağırlıklı yaklaşımlar etkisini artırırken, Türkiye’de Mülkiye geleneğinin ağırlığını sürdürdüğünü gözlemekteyiz. Latin Amerika ülkelerinden kaynaklanan “bağımlılık” ekolünün siyasal iktisat alanındaki yaklaşımlarının merkezdeki ülkeleri de etkilediği ve uluslararası ilişkiler disiplininde “siyasal iktisat dönüşümü” yaşandığı ortamda Türkiye’de uluslararası ilişkiler alanı aynı müfredat ve çalışma alanlarını sürdürmüş, Soğuk Savaş ortamının belirlediği müfredat ve çalışma alanları başka yerlerde 1970’lerde değişirken Türkiye’de Mülkiye hakimiyetinde aynı kalmıştır.

ODTÜ’NÜN KONUMU VE ROLÜ

ODTÜ’de Uluslararası İlişkiler Bölümü 1980’lerin başlarının çalkantılı ortamında kurulmuştur. Bu döneme dek ODTÜ’de uluslararası ilişkiler alanı Amme İdaresi Bölümünde (bugün, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Bölümü) faaliyet gösteriyordu. Bu bölümdeki kamu yönetimi ve siyaset bilimiyle ilişkili olarak konsantasyon alanlarındandı, öğrenciler uluslararası ilişkiler ve devletler hukuku gibi dersleri bu bölümde konularında uzmanlaşmış öğretim üyelerinden alıyorlardı. Bu bölümün 1970’lerin başlarında öğrencisi olan ben de bu konsantasyon alanını tercih etmiş ve uluslararası ilişkiler alanına yönelmişim. Bu bölümden mezun oldum ve 1970’lerin sonlarında bu bölümde uluslararası ilişkiler alanında dersler vermeye başladım. Ancak, 1980’lerin başlarında, 1980 askeri müdahalesinin ardından 1982 yılında ODTÜ’de bu alanın geleceğini etkileyecek önemli bir gelişme oldu. Uluslararası ilişkiler alanının önde gelen profesörlerinden Mehmet Gönlübol ODTÜ’ye rektör olarak atandı. ODTÜ’nün ve özellikle İdari İlimler Fakültesi’nin büyük sarsıntılar geçirdiği bu ortamda Profesör Gönlübol ve atadığı Fakülte Dekanı yine Mülkiye öğretim üyelerinden Profesör Ömer Kürkçüoğlu Fakülte’de uluslararası ilişkiler bölümü kurulması yönünde atılım içine girdiler. ODTÜ gibi uluslararası alanda etkin olma misyonu olan bir üniversitede uluslararası ilişkiler alanınının güçlendirmesi gerekliydi, ancak bunun 1980’nin askeri müdahalesinin ardından YÖK’ün kurulduğu ortamda ve ODTÜ dışından yöneticiler ve öğretim üyeleri eliyle yapılması çok sorunluydu. Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Bölümü’nün uluslararası ilişkiler alanındaki benim de dahil olduğum öğretim üyeleri bu sorunları dile getirerek, böyle bir bölümün bu şartlarda kurulmasının yanlış olacağı görüşünü belirtmişlerdir. Ancak merkezden ve tepeden yönetimin ağırlık kazandığı bu ortamda bu görüşlere itibar edilmemiş ve Uluslararası İlişkiler Bölümü bu sorunlu ortamda 1984 yılında faaliyete geçmiştir.

Çalkantılı ve sorunlu bir şekilde başlayan ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü, Mülkiye hakimiyetinde ve dışarıdan gelen Mülkiye hocalarının etkisinde yapılandı. Bunun en önemli yansıması Mülkiye müfredatının uluslararası ilişkiler bölümünün ders programını belirlemesi şeklinde oldu. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü altında kamu yönetimi ve siyaset bilimiyle ilişkili şekilene ve bu alanda önem kazanan uluslararası siyasal iktisatla ilgili dersleri de içeren yaklaşımdan uzaklaşarak, “Mülkiye şablonu” diye adlandırılan uluslararası siyaset, siyasi tarih ve devletler hukuku ağırlıklı sacayağına ağırlık verildi. Yeni bölümün müfredatı ODTÜ geleneklerine uygun bir şekilde katılımcı bir şekilde tabandan ve bölümden olması yerine tepeden ve merkezîyetçi şekilde belirlenirken, bu alanda ODTÜ’nün birikimi ve kendine özgü yaklaşımları göz ardı edildi. Aynı zamanda yeni kurulan bölüme ODTÜ dışından ve bu kurumun geleneklerine ve çalışma tarzına yabancı öğretim üyeleri alınmaya başlandı. Bu alanda dersler veren benim de dahil olduğum öğretim üyelerinin dersleri müfredattan çıkarıldı. Örneğin, uluslararası ilişkiler disiplininde önemi artan benim verdiğim uluslararası siyasal iktisat dersleri yeni bölümün müfredatı içinde yer almadı. Hem ODTÜ’nün yaşadığı çalkantılı ortamın, hem de bu gelişmelerin sonucu uluslararası ilişkiler alanının Fakülte’de gelişimine katkıda bulunmuş Duygu Bazoğlu Sezer, Galip Yalman ve Deha Sezer gibi değerli öğretim üyeleri ve Fuat Keyman’ın da aralarında bulunduğu nitelikli asistanlar ayrıldılar. Bu dönemde Türkiye’yi ve ODTÜ’yü ziyaret eden değerli hocam, bu alanın önde gelen akademisyenlerinden merhum Profesör James N. Rosenau bu durumu gözleyerek, akademik ortamın çok sorunlu olduğunu, ideolojik eğilimlerin ağır bastığını ve benim bu ortamda sıkıntılar yaşayacağımı bana hocam olarak açık bir şekilde belirtmiş ve uyarmıştır. Ben de bu gelişmeler karşısında defalarca ayrılmayı düşünmüş ve somut adımlar da atmıştım, ancak değerli başka bir akademisyen ve insan, bu dönemde Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü’nde yarı zamanlı dersler veren merhum Profesör Gündüz Ökçün’le bu düşüncelerimi paylaştığımda, kendisi böylesine zor dönemlerde dirençli olmanın ve terketmek yerine kalmanın daha önemli olduğunu vurgulayarak, bana hayatım boyunca unutamayacağım yardımda bulundu. Kalmaya ve sabırlı olmaya karar vermeme rağmen, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nün kuruluş döneminde uzun bir süre bu bölümle dersler ve öğrenciler dışında mesafeli bir ilişki içinde oldum ve ofisimi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü katında tuttum. Uluslararası İlişkiler Bölümü’nün ODTÜ geleneklerine ve çalışma tarzına uzak olan yeni öğretim üyeleri ile ilişkilerimde sınırlı davrandım.

Kişisel tarihim ve gözlemlerimle iç içe anlattığım ODTÜ’de Uluslararası İlişkiler Bölümü’nün kuruluş serüveni çarpıcı bir şekilde merkezîyetçi ve tepeden inmeçi yaklaşımın sorunlarını sergilemekteydi. Bu, bir kurumda başarılı olmuş ve o kurumun geleneğini ve çalışma tarzını oluşturmuş bir yaklaşımın, bu durumda Mülkiye geleneğinin, farklı gelenekleri ve çalışma tarzı olan bir kuruma tepeden inmeçi bir yaklaşımla aktarılmasının sakıncalarını ortaya koymaktadır. ODTÜ, Mülkiye’den farklı olarak kürsü sistemi yerine bölüm yapısı üzerine kurulmuş ve kürsü sisteminin hiyerarşik yapılanması yerine bölümlerde öğretim üyelerinin katılımcı yaklaşımlarıyla kararların şekillendiği bir ortamdı. Bu ortama hiyerarşik kürsü sisteminin şekillendirdiği “Mülkiye şablonunu” aktarmak ve bunu ODTÜ geleneklerine uzak yöneticiler ve öğretim üyeleri vasıtasıyla yapmak ODTÜ’de uluslararası ilişkiler disiplininin gelişimi ve bölümün başlangıcı açısından büyük sıkıntılar yarattı. ODTÜ için gerekli olan bir yapılanma yanlış bir zamanda ve sakıncalı bir şekilde yapıldı. Bu yapılanmaya Üniversite ve özellikle Fakülte içinde tepkiler uzun süre devam ettiğinden dolayı uluslararası ilişkiler alanını ODTÜ’ye yakışır bir şekilde dönüştürmek kolay olmadı.

ODTÜ’de uluslararası ilişkiler alanınının “Mülkiye şablonuyla” şekillendirilmeye çalışıldığı bu dönem uluslararası ilişkiler disiplinininde önemli gelişmelerin yaşandığı bir ortama tekabül ediyordu. 1950 ve 1960’ların Soğuk Savaş ortamında Realizmin hakimiyetinde ve “Amerikan sosyal bilimi” olarak şekillenen uluslararası ilişkiler disiplini 1970’lerde uluslararası sistemde önemli iktisadi sorunların çıkması ve bu sorunların uluslararası siyaseti etkilemesiyle birlikte yeni yaklaşımların, özellikle iktisadi ve siyasi sorunları birlikte inceleyen bakış açılarının arayışına girdi. Bu dönem aynı zamanda, merkez ülkelerin uluslararası ilişkiler disiplinindeki hakimiyetini sorgulayan ve Üçüncü Dünya’dan kaynaklanan yaklaşımların ortaya çıkmasına da ortam sağladı. Özellikle Latin Amerikalı sosyal bilimciler iktisadi ve siyasi sorunları birlikte inceleyen uluslararası siyasal iktisat yaklaşımlarıyla Latin Amerika’nın bağımlılık sorunlarını açıklamaya yöneldiler. Merkez ülkelerde de uluslararası ortamda yaşanan önemli iktisadi sorunların etkisiyle iktisadi faktörleri gözardı eden yaklaşımlar sorgulanmaya başladı. Bu gelişmelerin sonucu uluslararası ilişkiler disiplininde iktisadi sorunları ve iç siyasi sorunları gözardı eden Realist paradigma sorgulanma ve eleştirilme sürecine girdi ve farklı yaklaşımların yeşermesi için uygun zemin oluştu. Bu zemin Realizmi sınırlı bulan Liberal Kurumsalcılığın yanısıra, bu yaklaşımı daha radikal bir şekilde sorgulayan “eleştirel” yaklaşımların ortaya

çıkmasına ve uluslararası ilişkiler disiplininin daha “çoğulcu” bir yapıya bürünmesine neden oldu.

Uluslararası ilişkiler disiplininde bu tür değişim rüzgarları eserken, Türkiye’de uluslararası ilişkiler alanı bu değişimi anlamak ve gereken değişim sürecine girmek yerine, hala Mülkiye hakimiyetindeki yaklaşımı sürdürmek eğilimindeydi. Uluslararası ilişkiler disiplininde daha çoğulcu yaklaşımlar ağırlığını artırırken, Türkiye’de Mülkiye geleneği devam ediyor, Realist olduğunu dile getirmeden Realist yaklaşımların etkisi sürüyordu. Uluslararası ilişkiler disiplinininde bu dönemde bütün yaklaşımları etkileyen “uluslararası siyasal iktisat” dönüşümü olurken, Türkiye’de bu konuları inceleyen dersler müfredattan uzak tutulmaya devam edildi. Uluslararası ilişkiler disiplininde Realizmi sorgulayan kuramsal yaklaşımlar yeşerirken ve Realizmin hakimiyeti sarsılırken, Türkiye’de uluslararası ilişkiler kuramı alanındaki dersler müfredatta yer almadı ve güncel olaylar ağırlığını korudu. Türkiye’de uluslararası ilişkiler disiplini 1980 askeri müdahalesinin etkisiyle de Soğuk Savaş döneminin Realist paradigmasının güvenlikçi bakış tarzını temel alan yaklaşımını sürdürüyor ve değişim ortamından uzak duruyordu. ODTÜ’de uluslararası ilişkiler alanı ve bölümün başlangıç yılları da bu gelişmelerin etkisi altında sorunlu bir yapıda şekilleniyordu.

Uluslararası İlişkiler Bölümü’nün ODTÜ’de sancılı ve sorunlu bir şekilde kurulduğu yıllar, Türkiye’de de askeri müdahale sonrası YÖK’ün kurulduğu, merkezîyetçi ve tepeden inmeçi tavrın sertleştiği yıllardı. Bu dönemde ODTÜ ve özellikle İktisadi ve İdari İlimler Fakültesi önemli sarsıntılar geçirmiş, birçok meslekdaşımız Fakülte’den atılmış veya ayrılmak zorunda kalmıştı. Akademik değerlerin sarsıldığı bu ortamda tepeden inmeçi ve merkezîyetçi anlayışla ve ODTÜ değerlerinden uzak Mülkiye yaklaşımıyla şekillenen Uluslararası İlişkiler Bölümü, Fakülte tarafından yabancı addediliyor ve Bölümden ve ilk atanan bölüm öğretim üyelerinden uzak duruluyordu. Bölümün kurulmasına öncülük eden Rektör Profesör Gönübol, Dekan Profesör Kürkçüoğlu ve atadıkları Bölüm Başkanı yine Mülkiye kökenli Mete Tuncoku’nun yönetimdeki rolleriyle bu yapı sürebiliyordu. Rektör Profesör Gönübol’un ve atadığı dekan Profesör Kürkçüoğlu’nun 1980’lerin sonlarında (1987) görevlerinden ayrılmalarıyla Bölüm Fakülte içindeki sorunlu yapısıyla baş başa kaldı. Her ne kadar son dönemlerinde Profesör Gönübol ODTÜ değerlerine yakınlaşmaya yönelse de, bu gelişme Fakülte içindeki Bölümün

oluşum sürecindeyle ilgili olumsuz tavrı değiştirmedi. Bu ortamın etkisiyle Bölümün ilk on yılı sancılı ve sıkıntılı gelişti; bu şekilde oluşan yapıyı ODTÜ geleneklerine ve çalışma tarzına uygun hale dönüştürmek de kolay olmadı.

Bu sorunlu ve sancılı yapılanmayı mesafeli bir şekilde izleyip katılsam ve sıklıkla Üniversiteden ve öğretim üyeliğinden ayrılmayı düşünsem de, merhum Gündüz Ökçün'ün tavsiyesine uyarak Üniversitede kalmış ve akademik çalışmalarıma ağırlık vererek sabırla beklemeyi tercih etmiştim. Uluslararası sistemin sarsıldığı, Soğuk Savaş'ın sona erdiği bu dönem uluslararası ilişkiler disiplini açısından çok yoğun tartışmaların yaşandığı heyecan verici bir dönemdi; bu, alandaki akademisyenler için de yeni ufuklar açıyordu. Ben de bu kritik dönüşümü daha iyi anlamak ve incelemek için 1990'ların başlarında ABD'nin önde gelen Üniversitelerinden Princeton Üniversite'sinin Woodrow Wilson Uluslararası ilişkiler Okulu'na misafir araştırmacı olarak gittim. Princeton Üniversitesi'nde 1992-1993 yıllarında geçirdiğim bir yıla yakın süre hem Bölümün sancılı ve sorunlu havasından uzaklaşmama, hem de akademik olarak yenilenmeme olanak tanıdı. Bu dönemde, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle uluslararası sistem değişirken uluslararası ilişkiler disiplininin de heyecan verici bir canlılık içine girdiğini ve yeni yaklaşımlar ve çalışma alanlarının ortaya çıktığını gözledim. Bu alanın önde gelen akademisyenleri ile tanışma ve Princeton'ın zengin akademik tartışmalarına katılma olanağı buldum. Bu yoğun ve heyecan verici akademik ortam beni Türkiye'nin ve ODTÜ'nün uluslararası ilişkiler alanındaki sorunlu yapısı üzerine düşünmeye de yöneltti. Uluslararası sistem ve uluslararası ilişkiler disiplini yeni arayışlar içine girerken, bizim hala kısır döngüler içinde aynı yaklaşımları sürdürmemizin açmazları daha belirginleşti. Uluslararası ilişkiler disiplininde yeni arayışlar hakim paradigma olan Realizmi sorgularken, bizim aynı yaklaşım ve şablonlarla hareket etmemizin sorunlarını berrak bir şekilde görmemi sağladı.

Bu gözlem ve düşüncelerle 1993 yılının Güz aylarında akademik yılın başlamasına az bir süre kala Türkiye'ye döndüm. Döndükten kısa bir süre sonra İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte'sinin Dekanı merhum Profesör Muhan Soysal ve Dekan Yardımcısı Profesör Halis Akder benimle görüşmek istediklerini belirttiler; konuşmamızın Uluslararası İlişkiler Bölümü'nün ve benim geleceğim açısından kritik bir görüşme olduğu ortaya çıktı. 1987 yılında Rektör Profesör Gönübol'un ve Dekan Profesör Kürkçüoğlu'nun görevlerinden ayrılmaları ve ODTÜ geleneklerinde yetişmiş ODTÜ içinden akademisyenlerin yönetici olmalarıyla ODTÜ yaşadığı

sıkıntılı dönemi aşmaya yönelmişti. Bu dönemde İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı olan merhum Profesör Muhan Soysal da ODTÜ İşletme Bölümünün ilik mezunlarındandı ve İşletme Bölümünün uzun yıllar efsane hocası olmuştu. Keza, dönemin Dekan Yardımcısı Profesör Halis Akder de ODTÜ Ekonomi Bölümü mezunu, çok değerli katkılarda bulunmuş bir Ekonomi Bölümü hocasıydı. Fakültenin ODTÜ değerleriyle yetişmiş her iki yöneticisi de Fakülte'nin 1980'lerde yaşadığı sıkıntılı dönemin yaralarını sarmaya ve sarsılan ODTÜ geleneklerini tekrar rayına oturtmaya çalışıyorlardı. Görüşmemizde bu açıdan önemli konuların başında Uluslararası İlişkiler Bölümü'nün sorunlu yapılanmasının ve Fakülte içindeki konumunun geldiği ortaya çıktı. Gerek Profesör Soysal, gerekse Profesör Akder Uluslararası İlişkiler Bölümü'nün ODTÜ ve Fakültenin değerleri ve çalışma tarzından uzak olduğunu ve işbirliği yapamadıklarını belirterek, bu sorunlu yapının sürmesinin sakıncalarına dikkat çektiler ve Bölümün kapatılmasının yararlı olduğunu düşündüklerini dile getirdiler. Bu konuda benim düşüncelerimi sordular. Ben de Bölümün sorunlu bir şekilde kurulduğunu, bu duruma karşı çıktığımızı, ancak Bölümün on yıla yakın bir süredir faaliyet gösterdiğini ve yüksek puanla Bölüme giren nitelikli öğrencileri olduğunu anlattım. Ayrıca, yanlış zamanda ve sorunlu bir yapıda kurulsada, ODTÜ gibi uluslararası açılımlara önem veren bir üniversitede Uluslararası İlişkiler Bölümü'nün gerekli olduğunu vurguladım. Uluslararası ortamın değiştiği ve Türkiye'de de uluslararası ilişkiler alanını cazip hale getiren gelişmelerin olduğu bir dönemde, bu sorunlu bölümü kapatmak yerine ODTÜ değerleri ve çalışma tarzına uygun bir yapıya dönüştürmenin daha yararlı olacağını dile getirdim. Bu görüşmemizin sonucunda Fakültemizin değerli yöneticileri bu dönüşümü sağlamanın sorumluluk gerektiğini ve eğer ben bu sorumluluğu üstlenirsem bu süreci destekleyeceklerini söylediler. Fakültemizin yöneticileri gibi ODTÜ değerleri ve çalışma tarzında yetişmiş ve nitelikli bir uluslararası ilişkiler alanının ODTÜ'de gerekli olduğuna inanan birisi olarak böyle bir sorumluluktan kaçmanın mümkün olmadığını anladım. Bu görüşme sonrasında, 1993 yılında akademik dönemin başlangıcıyla Uluslararası İlişkiler Bölümü'nün Bölüm Başkanlığını üstlendim ve bu yapıda ODTÜ değerlerini ve çalışma tarzını yerleştirmek için yıllar sürecektir, uzun soluklu bir çabanın içine girdim.

Kişisel tarihimle iç içe ODTÜ'de yaşanan bu gelişmeler aynı zamanda Türkiye'de uluslararası ilişkiler alanının canlandığı, yeni arayışlar içine girdiği ve uluslararası ortamda da önemli değişimlerin damgasını vurduğu bir döneme denk geliyordu. Türkiye'de 1980'lerin sonunda Bilkent Üniversitesi'nde ODTÜ'nün sorunlu döneminde ayrılan Profesör Duygu Bazoğlu Sezer

ve daha önce ODTÜ’de görev yapmış, değerli hocam Profesör Ali Karaosmanoğlu’nun önderliğinde Uluslararası İlişkiler Bölümü kurulmuş ve değişen uluslararası ilişkiler ortamında kendi müfredatını ve çalışma alanlarını belirlemeye yönelmişti. Boğaziçi Üniversitesi’nde de Siyaset Bilimi Bölümü kendi gelenekleri içinde siyaset bilimiyle iç içe bir şekilde uluslararası ilişkiler alanını geliştirme atılımındaydı. 1990’larla birlikte Türkiye’de uluslararası ilişkiler alanının cazip hale geldiği; özellikle yeni kurulmaya başlanan vakıf üniversitelerinde bu alanın geliştirilmeye çalışıldığı dikkatleri çekmeye başlamıştı. Türkiye’de bu dönemde uluslararası ilişkiler alanında yaşananlar uluslararası ortamdaki dönüşümden de etkilenmekteydi. Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle uluslararası ilişkiler alanında büyük canlanma yaşanmış, yeni bakışların ve yaklaşımların yeşermesi için uygun bir zemin oluşmuştu. Bu ortam aynı zamanda Soğuk Savaş döneminden farklı olarak Türkiye gibi bölgesel aktörlerin ve bölgesel sorunların yeni bakışlarla incelenmesine de olanak sağlıyordu. Hem uluslararası ortamdaki, hem de Türkiye’de bu alandaki gelişmeler Mülkiye yaklaşımı ve şablonunun artık yeterli olmadığını ve değişen ortama uygun olarak Türkiye’de uluslararası ilişkiler alanının müfredatının ve çalışma alanlarının yeniden belirlenmesinin gerekli olduğuna işaret ediyordu.

DÖNÜŞÜMÜN BOYUTLARI VE SORUNLARI

ODTÜ’de uluslararası ilişkiler alanının dönüştürülme çabası böyle bir döneme denk gelirken aynı zamanda sürekli vurguladığım gibi ODTÜ değerleri ve çalışma tarzını hakim kılmayı amaçlamalıydı. Bu amacı gerçekleştirmek için ise hem uluslararası ilişkiler alanının müfredatının ve çalışma alanlarının ODTÜ’ye uygun bir şekilde belirlenmesi, hem de bölümün bu değerler ve çalışma tarzını uygulacak nitelikli öğretim üyelerine sahip olması gerekiyordu. ODTÜ değerleri ve çalışma tarzına uygun yapılanma ise Mülkiye’nin hiyerarşik ve merkezîyetçi kürsü sistemi yerine ODTÜ geleneklerini hakim kılacak bölüm yapısının canlandırılması ve güçlendirilmesi sürecinden geçmekteydi. Ancak, bunun sağlanması ODTÜ değerleri ve çalışma tarzından uzak alınan ilk öğretim üyeleriyle kısa zamanda gerçekleştirilmesi pek mümkün olmayan bir süreçti, uzun soluklu çetin ve sabırlı bir mücadeleyi gerektiriyordu. Bu dönemde özellikle Fakülte’nin ve Üniversite yönetiminin yardımı ve desteği çok önemliydi. Bu hususta hem Dekan Soysal, hem de Profesör Soysal’dan sonra 1994 yılında dekan olan Profesör Ahmet Acar’ın çok yararlı destekleri oldu. Özellikle, bölüm başkanlığımın başlamasından kısa bir süre sonra dekan olan Profesör Acar ODTÜ’de nitelikli bir uluslararası ilişkiler bölümünün gereğine

içtenlikle inandığından, Bölümün ODTÜ'ye layık bir şekilde yapılanması için büyük katkılarda bulunmuştur. Bu dönemde Üniversitenin Rektörü olan Profesör Süha Sevük de Bölümün gelişimi için Bölümden ve Fakülteden gelen önerileri içten bir şekilde desteklemiştir.

Üniversitenin ve Fakültenin destekleriyle ODTÜ'ye layık uluslararası ilişkiler bölümü oluşturma çabaları ilk yıllarda bölümün ders programının yeniden şekillendirilmesi ve nitelikli akademisyenlerin bölüme kazandırılması konusunda yoğunlaştı. Bu çabaları şekillendiren temel düşünce ise değişen uluslararası ve Türkiye'deki ortamda ODTÜ'nün kendi değer ve geleneklerine özgü, hem Türkiye'de, hem de uluslararası alanda katkıda bulunacak bir bölüm yaratmaktı. ODTÜ'nün eleştirel geleneğini yansıtacak ve Fakültenin diğer bölümleriyle seçmeli derslerle bağlantı kuracak, disiplinlerarası bir yapılanma ön planda olmalıydı. Bu düşünceler ise bölümün başlangıç yıllarını şekillendiren Mülkiye müfredatından ayrılmayı ve ODTÜ'nün bu alanda kendi katkısını geliştirmesini sağlayacak yeni derslerin ve çalışma alanlarının belirlenmesini gerektiriyordu. Türkiye'deki uluslararası ilişkiler disiplinde Mülkiye yaklaşımının etkisiyle kuramsal temellerin gözardı edilmesinden ve ODTÜ sosyal bilim geleneğinde kuramsal ve eleştirel yaklaşımların öneminden dolayı, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nün kuramsal yaklaşımlara hem ders programında, hem de çalışma alanlarında ağırlık vermesi ön planda tutuldu. Bu çerçevede, hem hakim paradigma olan Realizmin hem de bu yaklaşımı eleştiren kuramların daha iyi anlaşılması ve incelenmesi yeni müfredatta önem kazandı. Uluslararası ilişkiler kuramlarıyla ilgili Türkiye'deki ilk dersler bu ortamda geliştirildi. Bu konuda çalışan bölüm öğretim üyelerinin işbirliğiyle, bu alana katkıda bulunan uluslararası ilişkilerde temel yaklaşımları ve temel kavramları ele alan yayınlarda bulunuldu. Teori alanı zamanla geliştirilecek yüksek lisans ve doktora programlarının da temelini oluşturdu.

Uluslararası ilişkiler kuramının yanısıra, uluslararası ilişkiler disiplinindeki gelişmeler siyasi ve iktisadi konuları birlikte ele alan siyasal iktisat çalışma alanının önemine işaret ediyordu. ODTÜ geleneğinde Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü içinde bu alan son yıllarda ağırlık kazanmıştı. Hem bu ilişkileri canlandırmak, hem de uluslararası ilişkiler disiplinindeki değişime katkıda bulunmak için uluslararası siyasal iktisat alanına ağırlık verildi. Mülkiye şablonundan farklı olarak siyasi ve iktisadi konuları birleştiren uluslararası siyasal iktisat alanı bölümün önemli alanlarından biri haline geldi. Uluslararası ilişkiler disiplininde 1970'lerde yaşanan "siyasal iktisat dönüşümü" Türkiye'ye geç de olsa gelmiş oldu; ODTÜ'nün bu yöndeki çabaları

bu alandaki diğer kurumlara da örnek oldu ve uluslararası siyasal iktisat alanı Türkiye’de uluslararası ilişkiler disiplininin başlıca alanlarından biri haline geldi.

Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle uluslararası sistem değişirken, uluslararası ilişkiler disiplinde bölgesel aktörler ve konular önem kazanıyordu. Soğuk Savaş döneminden farklı olarak bu alanda yeni gelişmeler ve dinamikler dikkat çekiyor, Türkiye’yi farklı şekilde etkileyen ve yeni açılımlar sağlayan bir bölgesel ortam şekileniyordu. Bu ortamın daha iyi anlaşılması ve incelenmesi sayesinde Türkiye uluslararası ilişkiler disiplini, uluslararası ilişkiler disiplininine de katkıda bulunabilirdi. Bu ortamda Türkiye’nin yakın çevresi olan Karadeniz bölgesinin ve Orta Doğu’nun incelenmesi, bu konularda dersler geliştirilmesi ve araştırmalar yapılması öncelik kazanmalıydı. Üniversitenin Orta Doğu Teknik Üniversitesi olması da, Orta Doğu konusunun önem kazanmasını gerektiriyordu. Oysa, Üniversitede teknik boyut yoğunluk kazanmış, Orta Doğu konusunda sosyal ve uluslararası gelişmeler yeterince ele alınmamıştı. Değişen uluslararası ortam bu bölgenin yeni bakışlarla daha iyi anlaşılmasını gerektiriyordu ve ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü bu alanda katkıda bulunabilirdi. Bu alanın geliştirilmesi ayrıca Türkiye’nin bu dönemde sancılı hale gelen ve farklılaşan Avrupa’yla ilişkilerinin anlaşılması ve geliştirilmesi açısından da önemli olabilirdi. Çünkü değişen uluslararası ortamda Avrupa da komşuluk ilişkilerinin anlaşılması ve incelenmesine yeni bir gözle yaklaşıyordu. Değişen ortamda bir yanda Karadeniz, Ortadoğu ve Avrupa gibi bölgelerle ilgili dersler ve çalışma alanları oluşturulması önemliken, diğer yanda da bu alanların birbiriyle etkileşimi konusuna öncelik verilmesi gerekiyordu. Soğuk Savaş döneminden farklı olarak bölgesel konular bu bölgelerin dillerini bilen ve güncel olayları üzerine yoğunlaşan akademisyenlerin yanısıra, değişen uluslararası ortamı kuramsal temelle inceleyen araştırmacıları da gerektiriyordu.

Uluslararası ilişkiler Bölümü’nün katkılarıyla Fakültenin bütün bölümlerini içeren Fakültenin ilk ortak merkezi, Avrupa Çalışmaları Merkezi bu düşüncelerle faaliyete geçti. Fakülte içinde araştırma alanında işbirliğini artırmayı amaçlayan bu merkez, hem Avrupa konusunu Avrupa Birliği ekseninden daha geniş bir şekilde incelemeyi hedefliyor, hem de Avrupa sorunlarını sadece uluslararası ilişkiler bakışıyla değil, sosyal, iktisadi ve siyasi meseleleri de içeren daha bütünlükçü bir yaklaşımla ele alıyordu. Fakültenin bu alanlarda çalışan öğretim üyelerinin ortak çalışma ve araştırma alanlarında buluşarak, uluslararası alana da katkıda bulunması temel dürtülerin başında geliyordu.

Değişen ortamda bu hedefleri gerçekleştirmek için ise nitelikli, ODTÜ değerleri ve çalışma tarzını benimseyen akademisyenlere ihtiyaç bulunmaktaydı. Bölümün sorunlu başlangıç yıllarında alınan az sayıda öğretim üyesi, ODTÜ değerlerinden uzak erkek akademisyenlerden oluşuyordu. Mülkiye hakimiyetindeki Türkiye'deki uluslararası ilişkiler disiplini daha önce belirttiğim gibi, erkek akademisyenlerin hakimiyetindeydi, bu durum Mülkiye öncülüğünde kurulan ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'ne de yansımıştı. Ancak Bölümde nitelikli asistanlar ve öğrenciler bulunuyordu; olanaklar yaratılırsa büyük bir potansiyel mevcuttu. Üniversite ve Fakültenin desteği sağlanabilirse bu potansiyeli harekete geçirmek ve kısa dönemde olmasa bile orta vadede ODTÜ'ye layık ve değerlerini benimseyen bir bölüm oluşturmak mümkündü. Özellikle Dekan Profesör Ahmet Acar'ın büyük destekleriyle yukarıda belirtilen alanlarda yetişmek üzere çok sayıda burs sağlanarak asistanların ve nitelikli mezunların yurtdışında öndegelen üniversitelerde doktora yapmalarının önü açıldı. Bu şekilde doktora yapan kişilerin aynı zamanda mecburi hizmetle uzun süre Üniversiteye bağlanmaları da sağlanıyor; Bölümün nitelikli akademisyen yapısı güçlenirken, sayıları artan vakıf üniversitelerinin aynı alandaki bölümleriyle de rekabette eli sağlamlaşıyordu. Bölümün uzun soluklu akademik kadrolarının yaratılması sürecinin en önemli boyutlarından birisi bu alanda sıkıntılar yaşayan ve tıkanan kadın akademisyenlerin önlerinin açılması ve bu alandaki erkek egemenliğine dayalı hiyerarşik yapılanmanın değiştirilmesiydi. Mülkiye ekolünün hakimiyetinde, asistanlar arasında nitelikli kadınlar olsa bile onların akademik yükselmeleri sekteye uğruyordu. ODTÜ'deki yeni yapılanmada asistanlık kurumu bugünden farklı olarak hem öğretim üyeliğini hedefleyen, hem de bu alandaki nitelikli kadın araştırmacıların akademik yükselmelerine olanak sağlayan bir yapıya dönüştürüldü. Böylece, ODTÜ değerlerine ve çalışma tarzına yakın bir bölüm oluşturulurken, daha sorunlu dönemde alınan öğretim üyelerinin de yeni ortamdaki etkilenerek değişmelerinin sağlanması hedeflendi.

Bölümde, akademik işbirliğini sağlamak için ortak yayınlara ve toplantılara öncelik verilen bir döneme girildi. Bu yayınlarla, değişen uluslararası ilişkiler disiplininde Bölümün öncelik verdiği alanlardaki katkısının artırılması amaçlanırken, aynı zamanda da Bölüme değişik dönemlerde katılan akademisyenlerin birbirlerine akademik konular ve değerler etrafında yakınlaşmalarının sağlanması hedefleniyordu. Uluslararası ilişkiler kuramları alanında "Devlet, Sistem ve Kimlik" ve "Devlet Ötesi" başlıklı ortak çalışmalarla uluslararası ilişkiler

yaklaşımlarının ve temel kavramlarının Realizmin hakimiyetinden nasıl çıktığı ve uluslararası ilişkiler kuramları ve kavramlarının nasıl “çoğulcu” bir yapıya evrildiği gösterilmeye çalışıldı. İletişim Yayınları tarafından onun üzerinde baskısı yapılan bu kitaplar uluslararası ilişkiler kuramı alanında Türkiye’deki tartışmaları artırırken, Bölümün bu alandaki katkısını da yansıttı. Bölgesel konuların artan önemi ve Türkiye’nin bu alanda değişen ilişkileri düşünülerek, Türkiye-Ortadoğu ve Türkiye-Avrupa ilişkilerini Soğuk Savaş sonrası ortamda inceleyen ortak çalışmalar da, Bölümün bu alanlardaki akademisyenlerinin işbirliğini artırmanın yanısıra Türkiye’deki bu alanlardaki çalışmalara katkı yaptılar. Bu ortak çalışmalarda Türkçe yayınlara da özen göstererek, Türkiye’de yaygınlaşmaya başlayan uluslararası ilişkiler alanının nitelikli Türkçe yayınlarla zenginleştirilmesi hedeflendi. Türkçe ortak yayınların yanısıra Bölüm akademisyenleri hem ortak olarak, hem de kişisel olarak uluslararası dergiler ve kitaplarda da önemli yayınlar yaptılar.

Yeni akademisyenlerle uluslararası ilişkiler disiplinine hem Türkiye’de, hem de uluslararası alanda katkısını artırmayı hedefleyen Uluslararası İlişkiler Bölümü 2000’li yılların başından itibaren Uluslararası İlişkiler Konferansları düzenlemeye başladı. Her yıl düzenlenen ve yurt dışından öndegelen akademisyenlerin de katıldığı bu konferanslar Bölüm içinde akademik ortamın derinleşmesini amaçlarken, aynı zamanda da Türkiye’de genişleyen uluslararası ilişkiler alanında akademik çalışmalar ve değerler etrafında “uluslararası ilişkiler camiasının” oluşumuna katkıda bulunmayı ön planda tutuyordu. Türkiye’nin değişik üniversitelerinde uluslararası ilişkiler alanında sayıları artan genç akademisyenlerin bir araya geldikleri bu konferanslar onların camia ortamında yakınlaşmalarını sağlarken, aynı zamanda bu alanın öndegelen akademisyenleriyle işbirliği olanakları yaratıyordu. Uzun yıllar bu alanda çalışan akademisyenler uluslararası işbirliğini artırmak için yurt dışına giderken, bu konuda zorluklarla karşılaşan genç akademisyenlere yurt içinde akademik potansiyellerini geliştirmek için platform yaratılıyordu. Her akademik yılın sonunda düzenlenen bu konferanslarda hem uluslararası ilişkiler disiplinini etkileyen önemli bir tema belirlenirken, hem de Türkiye’yi de ilgilendiren değişik oturumlar yer alıyordu. Bir çok ülkeden araştırmacı bu konferanslara katılmak için takvimlerini toplantı tarihini içerecek şekilde belirlemeye başlamışlardı. Harvard Üniversitesi’nden alanın önde gelen akademisyenlerinden birinin akademik takvimine Uluslararası İlişkiler Konferanslarını not etmesini güzel bir anı olarak hatırlıyorum. Keza Hindistan’dan bir akademisyenin kendi maddi imkanlarıyla bir Konferansa katılması çok

etkileyiciydi; ODTÜ'nün bu alanda cazibe merkezi olmaya başladığını gösteriyordu. Uluslararası İlişkiler Konferanslarının ilkine onur konuğu olarak davet ettiğimiz hocam James Rosenau'nun nasıl bir şaşkınlık yaşadığını hiç unutamam. Yirmi yıl önce geldiği ve çok sıkıntılı bir akademik ortamla karşılaştığı ODTÜ'deki durumun değişimi karşısında memnuniyetini ortaya koyarken, bu tip dramatik değişimlere alışık olmadığından da şaşkınlık geçiriyordu. Ancak, Türkiye'de bu tip iniş ve çıkışlara aşina olan bizlerin anlayabileceği süreçlerdi, neyse ki iniş ortamından sonra böyle bir çıkış dönemini sabırla geliştirmek mümkün olmuştu.

Sancılı kuruluş yıllarından sonra uzun soluklu bir değişim süreci yaşayan ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü üçüncü on yılına girerken hem yayınlarıyla, hem de kendi müfredatı ve disiplinlerarası programlara katkısıyla Üniversitenin ve Fakültenin saygın bölümleri arasına girmişti. Bu süreçte Bölüme katılan ODTÜ değerlerini ve çalışma tarzını içselleştiren genç öğretim üyelerinin katkılarıyla ODTÜ'ye layık bir bölüm yaratma çabasında büyük aşama kaydedilmiş, nitelikli öğrencileri ve öğretim üyeleriyle Türkiye'de bu alanın en çok tercih edilen bölümlerinden biri haline gelmiştir. Bu süreçte, bölümün müfredatı yeniden şekillendirilirken, ODTÜ'nün bu alana katkısını ortaya çıkaracak araştırma ve çalışma alanları belirlenmiş ve bu alanlar lisans programından başlayarak zamanla geliştirelecek yüksek lisans ve doktora programlarına da damgasını vurmuştur. Yüksek lisans programında uluslararası ilişkiler kuramı zorunlu temel ders olarak belirlenmiş ve bölgesel konularla ilgili dersler de ağırlıkla yer almıştır. Doktora programının zorunlu temel alanları ise uluslararası ilişkiler kuramlarının yanısıra Avrupa ve Orta Doğu gibi önemli bölgesel alanlar olmuştur. Yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin uluslararası ilişkiler kuramlarını içselleştirerek tezlerinde kuramsal ve kavramsal çalışmalara yönelmesi özendirilmiştir. Avrupa ve Orta Doğu ile başlayan ve zamanla diğer bölgeleri de kapsayan dersler ve araştırma alanları da lisans üstü programlarımızda ağırlık kazanmıştır. Uluslararası İlişkiler Bölümü'nün öğretim üyeleri Bölümün genç akademisyenlerin katılımıyla zenginleşen kadrosuyla Avrupa ve Orta Doğu alanında Üniversitede benimsenen disiplinlerarası yüksek lisans programlarının geliştirilmesinde öncü rol oynamışlardır. Bölgesel alanlar zamanla Asya ve Latin Amerika bölgelerini de kapsayacak şekilde genişlemiş ve Bölgesel Çalışmalar alanında doktora programının temelini oluşturmuştur. Bu yöndeki çabalarda Bölüm öğretim üyelerinin etkin katkıları olmuştur. Bu gelişmelerin gösterdiği gibi Uluslararası İlişkiler Bölümü hem Fakülte içinde, hem de Üniversitede uluslararası ilişkiler alanını cazip bir alan haline getirmiş ve bu alanın ODTÜ'ye yakışır hale gelmesinde önemli katkılarda bulunmuştur.

Bu dönemde geliştirdiği yeni müfredatı ve çalışma alanlarıyla ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü bu alandaki diğer bölümlere de, her kurumun kendine özgü çalışma alanlarıyla uluslararası ilişkiler disiplininin Türkiye’deki gelişimine katkı yapabileceği mesajını veriyordu. Mülkiye şablonununun Mülkiye’de çok yararlı olduğunu ve bu alanın gelişmesinde çok önemli roller oynadığına dikkat çekilerek, uluslararası ilişkiler disiplininin Türkiye’de gelişiminde diğer kurumların kendi çalışma alanlarını geliştirmelerinin önemi ortaya konulmaya çalışılıyordu. Uluslararası İlişkiler Bölümü her yıl düzenlediği Uluslararası İlişkiler Konferanslarıyla kendi yaklaşımlarını sergilerken, bu alanın hem kuramsal yaklaşımlar, hem de çalışma alanları itibarıyla nasıl “oğulcu” bir yapıya dönüştüğünü de gösteriyordu. Aynı zamanda da uluslararası ilişkiler bölümlerinin ve genç akademisyenlerin sayılarının arttığı bu ortamda uluslararası ilişkiler alanında akademik çalışmalara ve değerlere önem veren bir camianın gelişimine katkı veriliyordu. Bu toplantılar ve artan ulusal ve uluslararası yayınlarıyla bölüm ğretim yeleri Türkiye’de de bu disiplinin gelişiminde etkin rol oynuyorlardı. Zenginleşen ve genişleyen kadrosuyla Fakültenin yeni binasında yeni kadrolar ve açılımlar açısından da daha uygun bir mekana kavuşan Uluslararası İlişkiler Bölümü ikinci on yılında geçirdiği değişim süreciyle üçüncü on yılında hem üniversitede, hem de Türkiye ve uluslararası alanda uluslararası ilişkiler disiplininin gelişimine katkılarını sürdürdü.

2000’li yıllarda, Türkiye’de uluslararası ilişkiler alanının Ankara ve İstanbul gibi merkezler dışında yaygınlaşmasına şahit olduk. Avrupa bütünleşmesi jargonuyla söylersek, uluslararası ilişkiler alanı dikkat çekici bir “genişleme” sürecine girdi. Soğuk Savaş sonrası Türkiye’nin değişen konumunun da etkisiyle uluslararası ilişkiler alanı cazip hale gelirken, İzmir’den başlayarak Türkiye’nin her yöresinde Uluslararası İlişkilerle ilgili bölümler yaygınlaştı. Bu genişleme süreciyle Mülkiye hakimiyetinin kırıldığına ve bir çok kurumun kendi önceliklerine göre bu alana katkılarını sağlamaya çalıştıklarına şahit olduk. Özellikle, bu dönemde faaliyete geçen vakıf üniversitelerinin de bu alana önem verdikleri ve nitelikli ğretim üyeleriyle katkılarını belirlediklerini gözledik. Aynı zamanda Mülkiye hakimiyetindeki dönemden farklı olarak uluslararası ilişkiler alanında kadın ve genç akademisyenlerinin sayılarının ve katkılarının artması dikkatleri çekmektedir. Bu alandaki yayınların ve konferanslardaki sunumların gösterdiği gibi, uluslararası ilişkiler alanı genişleme sürecinde kadın ve genç akademisyenler için cazip hale gelmiş ve onların ağırlığının arttığı bir yapı şekilenmeye başlamıştır. Uluslararası

ilişkiler alanında genişlemeyle birlikte Mülkiye hakimiyetinin kırıldığı daha “çoğulcu” bir yapı oluşurken, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Konferanslarıyla başlayan ve Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği’nin konferanslarıyla daha da zenginleşen uluslararası ilişkiler camiasının oluşumu ortaya çıkmaya başlamıştır.

Türkiye’de uluslararası ilişkiler disiplininin bu dönemde aynı zamanda yine Avrupa bütünleşmesi jargonuyla, “derinleşme” sürecine girdiğine de şahit olduk. Bu alanın “Mülkiye Şablonunun” ağırlıklı olduğu bir yapıdan ODTÜ ile başlayan daha “çoğulcu” bir yapıya evrildiğini gözledik. Diğer alanlardan kopuk bir yapıda şekilenen uluslararası ilişkiler alanında zamanla siyaset bilimi başta olmak üzere, sosyal bilimlerin diğer alanlarıyla ilişkilerin arttığı, kimlik, enerji, siyasal iktisat, göç ve bölge çalışmaları gibi geniş bir yelpazeye uzanan alanlarla disiplin içindeki çalışma alanlarının çeşitlendiği dikkatleri çekmektedir. Mülkiye hakimiyetindeki Türk dış politikası merkezli çalışmalardan uluslararası ilişkiler disiplininde önemi artan başka araştırma ve çalışma alanlarına yönelişlerin önem kazandığını izledik. Aynı zamanda genç akademisyenlerin etkisiyle, uluslararası ilişkiler alanında kuramsal özen ve duyarlılıkların arttığına şahit olduk. Bu alanda bir çok bölümde dersler geliştirilmesinin yanısıra, yayınlarda da kuramsal ve kavramsal boyutlar önem kazanmaya başladı. Mülkiye hakimiyeti döneminden farklı olarak Realizm dışındaki kuramsal çerçeveler de dikkat çekmeye başladı; teori alanında da daha “çoğulcu” yönelişler ortaya çıktı.

Türkiye’deki uluslararası ilişkiler disiplinininde hem “genişleme” hem de “derinleşme” açılarından dünden bugüne gelişmeler ve daha “çoğulcu” yapılar umut verici görünmesine karşın, bu süreç aynı zamanda bu alanda önemli sorunları da barındırmaktadır. Uluslararası ilişkiler alanının yaygınlaşma süreci bir yandan tekilci yaklaşım ve yapıların sarsılmasına yol açarken, diğer yandan çok hızlı geliştiğinden yeteri kadar kurumsal alt yapılar ve nitelikli akademisyen gücü olmadan yaşandı. Ankara ve İstanbul’daki az sayıda bu alanda eğitim veren kuruluştan bugün sekseni geçen bölüme ulaşan uluslararası ilişkiler alanı bir çok yerde gerekli kadrolar oluşturulmadan yapıldı, bu durum ise alanın cazibesi artarken kalite kaybetmesine yol açtı. Bu dönemde yeni üniversitelerin de bu alana önem vermesinden ve akademik kadro gereğinden dolayı akademik yükselmelerde de yeteri kadar özen gösterilmedi; bu alanda yükselmeleri belirleyen jürilerde de nitelik sorunları baş gösterdi. Bu gelişmelerin sonucunda,

daha niteliksiz akademisyenler statü kazanırken, daha nitelikli, uluslararası alanda yayınlar yapan akademisyenlerin önü tıkanmaya başladı.

Bu hızlı ve akademik özenden uzaklaşan “genişleme” süreci uluslararası ilişkiler alanının araştırma ve çalışma alanlarının “derinleşmesi” açısından da sıkıntılar yarattı. Araştırma ve çalışma alanlarında çeşitlilik artarken, kurumların özelliklerine göre önceliklerini yeteri kadar dikkate almayan yönelişler hakim oldu. Nitelikli akademik kadroların azlığı nedeniyle, bu kadar bölüm ortaya çıkmışken uluslararası ilişkiler alanında uluslararası katkılar sınırlı kaldı. Bu ortamda sayıları hızla artan bölümlerin katkıları daha ziyade içeriye dönük şekillendi. ODTÜ’den başlayarak kuramsal ve kavramsal konularda birikimin ve duyarlılığın artmasına karşın, bu alanda küresel kavramsal ve kuramsal tartışmalara katkı sınırlı kaldı. Bu alanda “yerli” uluslararası ilişkiler kuramları geliştirme ve bu yolla küresel uluslararası ilişkileri etkileme çabaları arttı, ancak bu çabaların da etkileri ağırlıklı olarak içe dönük yaşandı; uluslararası alanda sınırlı kaldı.

Uluslararası ilişkiler disiplininin “genişleme” ve “derinleşme” süreçleriyle ilgili yaşadığı sorunları, Türkiye’nin hem içeride, hem de uluslararası yönelişlerinde son on yılda içine girdiği çalkantılı ortam derinleştirdi. Türkiye’de içeride otoriter eğilim ve yönetim tarzı ağırlık kazanırken, uluslararası yönelişlerde de çok taraflı politikalardan uzaklaşma, askeri unsurlara ağırlık veren tek taraflı dış politika eğilimleri ön plana çıktı. Bu gelişmelerin etkisiyle Soğuk Savaş sonrasının değişen şartlarında “bölgesel aktör” haline gelen, yeni açılımlarla da zenginleşen Türkiye’nin uluslararası ilişkileri ve rolü olumsuz bir ortama girdi. İçeride otoriterleşen yönetim tarzıyla birlikte merkezîyetçi ve tepeden inmece yaklaşımlar hakim olmaya başladı. Bu durum üniversiteleri de etkiledi, özgürlüklerin kısıtlandığı, otoriter yapıların ağırlığının yoğunlaştığı bir süreç yaşanmaya başlandı. Bu ortam akademik heyecanın ve yaratıcılığın olumsuz etkilenmesine neden oldu. Türkiye’nin askeri unsurlara ağırlık veren tek taraflı dış politika yönelişleri içe dönük güvenlik merkezli yaklaşım ve çalışmaların önünü açtı. Soğuk Savaş döneminde şekillenen ancak Soğuk Savaş sonrası farklılaşma çabasına giren Türkiye’nin uluslararası ilişkiler disiplinde yeniden Soğuk Savaş döneminin yaklaşımları canlandı. Çoğulcu yaklaşımlar ise akademik özgürlüklerin ve heyecanın azaldığı bu gelişmelerden olumsuz etkilendi. Bu durum nitelikli akademisyenlerin heyecanını ve katkılarını olumsuz etkilerken, sayıları hızla artan içe dönük akademik kadroların daha yaygınlaşmasına

ve etkili olmasına uygun bir zemin oluşturdu. ODTÜ'nün Uluslararası İlişkiler Bölümü de dördüncü on yılında bu sorunların artmasına şahit oldu. Merkezizetçi ve tepeden inmeçi yaklaşımın ODTÜ'de de ön plana çıkmaya başladığı bu dönemde bölümdeki akademisyenler de akademik heyecanlarının azaldığı bir sürece girdiler. Bölüm öğretim üyelerinin hem Türkiye'de, hem de uluslararası alandaki katkıları bu ortamdan olumsuz etkilendi. Bölüm kadrolarının genç akademisyenlerle zenginleştirilmesi ve değişen uluslararası ilişkiler disiplinine uygun yeni çalışma alanları ve dersler oluşturulması mümkün olmamaya başladı. Kısaca, dördüncü on yılında olgunlaşma aşamasındaki ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü, 1980'lerin başlarında kuruluş dönemine benzer Türkiye'de ve üniversitelerde akademik değerlerin ve özgürlüklerin sarsıldığı sıkıntılı ortamın etkisiyle, potansiyelini yansıtamadığı bir döneme girdi.

DİSİPLİNİN YARINI

Uluslararası sistemin çalkantılı dönemlerinde gelecek tartışmaları daima ön plana çıkmıştır. Koronavirüs salgınıyla birlikte derinleşen sosyo-ekonomik krizin ardından gelen Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ve İsrail'in mütecaviz politikalarıyla yoğunlaşan çoklu-kriz ortamında uluslararası ilişkiler disiplinde de gelecek tartışmalarının arttığı bir süreçten geçiyoruz. Bu ortamda uluslararası ilişkiler alanındaki hakim paradigmlar ve yaklaşımlar sarsılırken, yeni çalışma alanları ve yaklaşımlar gündeme gelmektedir. Uluslararası sistemin sarsıldığı ve değişim sürecine girdiği yaşadığımız çalkantılı ortam aynı zamanda uluslararası ilişkiler disiplinde "değişim" sorununu ön plana çıkarmaktadır. Uluslararası sistem daha önce yaşadığı 1970'ler ve 1990'lar gibi, düzen ağırlıklı yaklaşım ve paradigmların sarsıldığı ve değişimi anlamaya ve incelemeye yönelen yaklaşımların canlandığı bir süreçten geçmektedir. Uluslararası ilişkilerin geleneksel alanlarından güvenlik konuları bile bu ortamda daha "kapsayıcı" bir şekilde değişerek enerji güvenliği, gıda güvenliği, sağlık güvenliği, iklim güvenliği ve iktisadi güvenlik konularıyla içiçe değerlendirilmek durumuyla karşı karşıyadır. Sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin yoğunlaştığı ve neo-liberal yaklaşım ve politikaların eleştirildiği yaşadığımız çalkantılı süreç aynı zamanda siyasal iktisat konularının önemini artırırken, bu konulara farklı yaklaşımların gereğini de ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, uluslararası sistem değişirken ve uluslararası ilişkiler disiplinde değişim sorunları ön plana çıkarken, bir yandan

geleneksel alanlar yeni yaklaşımlara ihtiyaç duymakta, diğer yandan da iklim ve salgın konuları gibi yeni çalışma alanları dikkatleri çekmektedir.

Uluslararası sistem ve uluslararası ilişkiler disiplini değişim çalkantılarına girmişken, Türkiye’de uluslararası ilişkiler alanı bu değişen ortamı iyi okumak ve değerlendirmek sorunuyla karşı karşıyadır. Türkiye’de uluslararası ilişkiler disiplini Soğuk Savaş şartlarının yoğun etkisiyle uzun süre “düzen” ağırlıklı şekillenmiş ve güvenlik konularına ağırlık vermiştir. Bu durumun etkisiyle 1970’lerde uluslararası ilişkiler disiplini değişirken ve iktisadi-siyasi konuları birlikte ele alan siyasal iktisat yaklaşımları ağırlık kazanırken, Türkiye’de uluslararası ilişkiler alanı bu dönüşümü yakalayamamış, Latin Amerika’lı akademisyenlerin önemli katkılarda bulunduğu bu süreçte geç kalmıştır. Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle uluslararası ilişkiler disiplininde yaşanan değişim sürecinde ise Türkiye’de uluslararası ilişkiler disiplini önemli bir canlanma sürecine girmiş ve bölgesel aktörlerin ve konuların öneminin arttığı bu ortamda Türkiye’nin değişen bölgesel konumunu ve rolünü inceleyen çalışmalar ve yayınlar dikkatleri çekmiştir. Ancak bu katkılar önemli ölçüde Türkiye merkezli olmuş, başka ülkelerle karşılaştırmalar sınırlı kalmıştır. Günümüzdeki değişim ortamını ise Türkiye üniversiteleri artan merkezîyetçi ve içe dönük yapılarıyla uluslararası ilişkilerinin azaldığı; bu alandaki tartışmalardan uzak bir şekilde yaşamaktadırlar. Türkiye’de uluslararası ilişkiler disiplini bu durumdan dolayı 1970’lerdeki gibi değişim sürecini değerlendirmekte, incelemekte ve bu tartışmaların parçası olmakta geç kalmaktadır. Uluslararası ilişkilerdeki değişim sürecini yakalamakta hem Türkiye’deki “değişim” sürecinin önemi ortaya çıkarken, hem de Türkiye’deki uluslararası ilişkiler disiplininde son yıllarda biriken sorunların da aşılması gerekmektedir. Bu sorunların üzerinde yoğunlaşmak ve bunları aşmaya çalışmak Türkiye’de uluslararası ilişkiler disiplininin geleceğini şekillendirme potansiyelini güçlendirecektir.

Uluslararası ilişkiler alanında salgın, sosyo-ekonomik sorunlar ve savaş ortamının yarattığı çoklu-kriz sürecinde toplum-merkezli sorunlar ön plana çıkmış ve uluslararası ilişkileri derinden etkilemeye başlamıştır. Karl Polanyi’nin “Büyük Dönüşüm” başlıklı yapıtında dikkatleri çektiği gibi böyle sancılı dönüşüm dönemleri toplumsal tepkilerin arttığı ve uluslararası sistemi etkilediği süreçlerdir. Uluslararası ilişkiler disiplini yaşadığımız değişim dönemini anlamaya ve incelemeye yönelirken, Türkiye’nin uluslararası ilişkiler camiası da bu tartışmalara katkıda bulunmak için, devlet ve güvenlik merkezli ağırlıklı yaklaşımların yanısıra

toplum merkezli sorunlara da yönelmek ve bu sorunların uluslararası ilişkileri nasıl ve hangi biçimlerde etkilediği sorunlarına daha yoğun olarak eğilmek durumundadırlar. Bu yöneliş ise iç ve dış ayrımını yapmadan toplumsal sorunların, devlet ve uluslararası politikalarla nasıl etkileştiğini incelemekten geçmektedir. Kısaca, yaşadığımız değişim sürecinde uluslararası ilişkileri ve iç toplumsal gelişmeleri ayrı ayrı anlamak ve incelemek yerine aralarındaki “etkileşim” üzerinde yoğunlaşmak önem kazanmaktadır. Salgın, iklim değişikliği ve göç gibi konular toplumları derinden etkilerken, uluslararası ilişkileri de değiştirmektedir. Türkiye uluslararası ilişkiler disiplini toplum-merkezli bu yeni çalışma alanlarına müfredatında ağırlık verirken, aynı zamanda bu konularla ilgili “etkileşim” boyutunu ön plana alan yeni yaklaşımlar geliştirmeye çalışmalıdır.

Türkiye uluslararası ilişkiler alanı açısından “değişim” sorunsalı ile ilişkili diğer temel bir konu iktisadi ve siyasi sorunları birlikte ele alan, bu alanda da “etkileşim” konusuna ağırlık veren yönelişlerdir. Yaşadığımız çoklu-kriz ortamında neo-liberal yaklaşım ve politikaların yoğun eleştirildiği ve yeni arayışların ön plana çıktığı bir süreç yaşamaktayız. Türkiye uluslararası ilişkiler disiplini “siyasal iktisat” çalışmalarında, daha önce belirttiğim gibi geç katılmıştır. Siyasal iktisat alanı tekrar uluslararası ilişkiler disiplinini derinden etkilemekte ve neo-liberal politikaları eleştiren yeni yaklaşımlar gündeme gelmektedir. Türkiye uluslararası ilişkiler alanının da bu tartışmaları yakından takip etmesi ve temel çalışma alanı haline getirmesi gereği bulunmaktadır.

Hem uluslararası sistemi derinden sarsan salgın, hem de artan savaş ortamı uluslararası ilişkiler disiplininde yeni kuramsal ve kavramsal yaklaşımlara ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Uluslararası ilişkiler alanında bu önemli çalkantıları açıklamakta belirgin boşluklar olduğu; hakim kuramsal yaklaşımların zayıflıkları ortaya çıkmıştır. Bu durum merkez ülkelerin hakimiyetindeki uluslararası ilişkiler kuramlarının açmazlarını yansıtırken, aynı zamanda da globalleşen uluslararası ilişkiler disiplinine çevre ülkelerden katkı potansiyelini ortaya çıkarmaktadır. Türkiye uluslararası ilişkiler disiplini de bu ortamda kuramsal ve kavramsal çalışmalara ağırlık verirken, bu alanda global kuramsal çalışmalara katkıda bulunmayı amaçlamalıdır. Türkiye’de kuramsal ve kavramsal konularda birikim ve duyarlılık artmış, ancak bu birikim merkez ülkelerden alınan kuramsal yaklaşımların kullanılması veya buna reaksiyon olarak “yerli” kuramlar üretilmesi tartışmasında sıkışmıştır. Oysa bu dönemde toplum-

merkezli global tartışmalara katkıyı hedefleyen eleştirel ve yaratıcı yaklaşımlara ihtiyaç bulunmaktadır. Bunu amaçlarken, Türkiye odaklı çalışmaların ötesinde “mukayeseli” ve daha önce belirttiğim gibi siyasi-iktisadi konularda ve toplumsal ve uluslararası sorunlarda “etkileşimi” önceleyen yeni açılımlara yönelmek yararlı olacaktır. Karmaşıklaşan ve “etkileşim” odaklı konuların ön plana çıktığı değişen uluslararası disiplini aynı zamanda tarih, sosyoloji, siyaset bilimi gibi sosyal ve hatta başka bilim dallarından etkilenen disiplinlerarası yaklaşımlara ihtiyaç duymaktadır. Türkiye’de uluslararası ilişkiler disiplininin de müfredatını zenginleştirerek başka alanlardaki kuramsal tartışmalarla diyalog içinde bulunması gerekmektedir.

Mülkiye’de ve büyük şehirlerde başlayan Türkiye’nin uluslararası ilişkiler camiası zamanla sekseni aşan ve her yöreye yayılan bölümleriyle yaygınlaşmıştır. Artan bölüm ve akademisyen sayılarının yanısıra uluslararası ilişkiler alanında akademik konferanslar ve yayınlar da dikkatleri çekmektedir. Uluslararası ilişkiler camiasının hem niceliksel, hem de niteliksel gelişmesi ve kurumsallaşması Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği, Siyasi İlimler Türk Derneği ve Türk Sosyal Bilimler Derneği düzenlediği konferanslarda da belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Bu toplantılara Türkiye’nin her yöresinden akademik mesleğinin değişik aşamalarında araştırmacılar katılmakta ve uluslararası ilişkiler alanının göç, enerji, iklim değişikliği gibi yeni konularını da içeren “çoğulcu” bir yelpazede katkılarda bulunmaktadır. Uluslararası ilişkiler alanında hem üniversitelerde, hem de üniversite dışında araştırma ve düşünce kuruluşları ve merkezler de artmıştır. Bu olumlu gelişmeler uluslararası ilişkiler camiasının kurumsallaşma konusunda daha öncesine göre önemli aşama kaydettiğini gösterirken, bu alanda katkının artırılması için yoğun çabaların sürmesi gereğine de işaret etmektedir. Sayıları hızla artan bölüm ve merkez yaratılmasına karşın bunlar arasında nasıl bir ilişki kurulduğu belirsiz kalmakta, çoğu merkezler “tabela merkezi” konumunda bulunmaktadır. Son otuz yılda bu alana ilgi gösteren bir çok vakıf üniversitesinde eğitim faaliyeti yoğunluk kazanırken, araştırma hususu ikinci plana itilmektedir. YÖK mevzuatının yarattığı sorunlar nedeniyle merkezlere “araştırmacı” (research fellow) statüsünde nitelikli kişiler alınamamakta, dolayısıyla araştırma potansiyeli geliştirilememektedir. Bu husustaki YÖK mevzuatının değiştirilmesi ve üniversitelerde hem Türkiye’den, hem de uluslararası alandan araştırmacıların teşvik edilmesi gerekmektedir. Değişen uluslararası ilişkiler disiplininde Türkiye üniversitelerinin bu alandaki katkısını artırmak için öğretim üyeleri,

araştırmacılar ve doktora öğrencilerinden oluşan üçlü yapıyı oluşturmak ve bunlar arasındaki etkileşimi ve kurumsallaşmayı sağlamak önem arz etmektedir. Bu üçlü yapının oluşturulmasıyla birlikte kurumlar kendileri için öncelikli araştırma ve çalışma alanlarını belirlemeye de çalışmalıdır. Böylece, Türkiye'nin uluslararası ilişkiler disiplini hem araştırma potansiyelini artırabilecek, hem de öncelikli alanlar belirleyerek bu konularda "derinleşme" sağlayabilecektir.

Türkiye'de uluslararası ilişkiler alanında kurumsallaşma artarken dikkat edilmesi gereken temel bir husus niceliksel gelişme sağlanırken, niteliksel özelliklerin, bilhassa akademik değerlerin ve dürüştlüğün ön planda tutulmasıdır. Akademik değerlerin ve dürüştlüğün içselleştirilmesi, Uluslararası ilişkiler camiasının da vazgeçilemez şiarı olmalıdır. Türkiye'nin neredeyse her yöresinde uluslararası ilişkiler bölümleri yaygınlaşırken ne yazık ki akademik değerler ve dürüştlük gibi niteliksel özelliklerin birlikte gelişmediği, bu alanda hem akademik yayınlarda hem de akademik yükselmelerde ciddi sorunların olduğu dikkatleri çekmektedir. Uluslararası İlişkiler alanınının nitelikli akademik kadrolar oluşturmadan hızla yaygınlaşması bu sonucun ortaya çıkmasında önemli etken olarak gözükmektedir. Temel değerlerin sarsıldığı Türkiye ortamı da bu durumu pekiştici rol oynamaktadır. Bu ortamda Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği, Siyasi İlimler Türk Derneği ve Türk Sosyal Bilimler Derneği gibi uluslararası ilişkiler camiasını bir araya getiren kuruluşların akademik değerleri ve dürüştlüğü faaliyetlerinde vazgeçilmez prensip olarak ortaya koymaları ve mensuplarının bu hususları içselleştirmesi yönünde yoğun gayret sarfetmeleri yararlı olacaktır. Türkiye'de uluslararası ilişkiler disiplinini de etkileyen zor ve sıkıntılı süreçlerden geçiyoruz, böyle zamanlar aynı zamanda akademik camiaların dayanıklılıklarının da testen geçtiği, akademik değerlerin ve dürüştlüğün daha da önem kazandığı dönemlerdir.

Kişisel tarihimle ve görüşlerimle iç içe incelediğim Türkiye'de, özellikle de ODTÜ'de uluslararası ilişkiler disiplininin gelişimi, inişler ve çıkışlarla dolu olan serüveninde tekrar sıkıntılı bir dönemden geçmektedir. Geçmişten çıkardığım derslerle böyle dönemlerde akademik değerleri ve dürüştlüğü koruyarak dirençli olmanın öneminin altını çizmek isterim. Gelecek tartışmalarının yoğunlaştığı ve "değişim" sorunsalının gündemi belirlediği uluslararası ilişkiler disiplininde Türkiye uluslararası ilişkiler alanı da yarınını oluştururken bu tartışmaların parçası

olma potansiyeline sahiptir. Bunun gerçekleşmesi için Türkiye’de yaşanan değişim sancılarının niversiteleri de etkileyerek akademik değerlerin ve çalışmaların yeşmesine uygun zemin yaratması gereğiyle birlikte, uluslararası ilişkiler camiasının da biriken sorunlarını aşmak için çaba sarfetmesi kritik önem arz etmektedir. Uluslararası ilişkiler disiplininin yeni arayışlar içinde olduğu bu ortam iyi değerlendirilirse, Türkiye uluslararası ilişkiler disiplininin canlanacağı ve uluslararası katkılar yapabileceği bir döneme girmesi mümkündür. ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü’n de beşinci on yılına doğru yönelirken, olgunlaşma döneminde nitelikli kadın akademisyenlerin ve yöneticilerin katkısıyla hem Türkiye’de, hem de uluslararası alanda potansiyelini yansıtabileceği kritik bir süreç beklemektedir. Bu dönemde ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü uluslararası ilişkiler disiplininde “değişim” sorunlarına odaklanacak genç akademisyenlerle ve değişen çalışma alanlarıyla zenginleşebilirse hem kendi geleceğini, hem de Türkiye’nin uluslararası ilişkiler alanını olumlu yönde etkileme potansiyeline ve gücüne sahiptir.